Utrechts Landschap

Meerjarenbeleidsplan 2023-2028

MÉÉR NATUUR IN HEEL UTRECHT

ONZE KEUZES VOOR DE KOMENDE JAREN

In onze sterk veranderende provincie, waarin de druk op de ruimte nog steeds toeneemt, heeft de natuur een stem nodig. Een grotere en luidere stem dan we tot nu toe gewend waren. Maar ook een stem die samenwerken niet schuwt en die kan rekenen op draagvlak. Als Utrechts Landschap geven we de natuur deze stem. Wij staan voor het behouden en ontwikkelen van bestaande én nieuwe natuur in heel Utrecht.

Voor de komende jaren zetten we eerder ingezette lijnen door met een flinke schep ambitie erbovenop. Want als er iets is wat onze provincie nodig heeft, dan is het wel meer natuur! Hoe we dit samen met onze medewerkers, vrijwilligers, Beschermers, Bedrijfsvrienden en omgeving willen bereiken staat in dit nieuwe meerjarenbeleidsplan.

Wij gaan voor meer natuur, elke dag opnieuw.
Doe met ons mee.

Saskia van Dockum
directeur-bestuurder

ONS MANIFEST VOOR MEER NATUUR

Natuur is onmisbaar. Natuur is leven. Alles is natuur. Wij zijn natuur.

Dat is wat ons iedere dag drijft en waarom wij staan voor gezonde en toekomstbestendige ecosystemen.

Natuur verwondert en is ontzettend krachtig in haar eigen herstellend vermogen. Vergeleken met de natuur past ons mensen bescheidenheid.

Als we de natuur geen stem geven in onze snel veranderende wereld, dan is haar kracht niet meer vanzelfsprekend. Dan gaat de natuur en daarmee de mens achteruit in plaats van vooruit. En de tijd dringt.

Daarom maken wij keuzes. Keuzes voor de lange termijn, gebaseerd op deskundigheid én realiteitszin. Keuzes gericht op draagvlak, bewustwording en op maximale impact.

Wij nemen verantwoordelijkheid door eigenaarschap, hoogwaardig beheer, duurzame bescherming van natuur, erfgoed en landschap en door zichtbaar ons verhaal te vertellen aan iedereen die het wil en moet horen.

Voor altijd.

ONS DOEL

De natuur staat overal enorm onder druk. Het is vanuit deze urgentie, die wij dagelijks voelen, dat wij ons manifest voor meer natuur hebben geschreven. Dit manifest is geen doem-boodschap, maar wel een 'wake-up-call'. Een urgente boodschap die we moeten en willen geven. Maar ook een boodschap waarmee we het tij willen én denken te kunnen keren.

Utrechts Landschap is zichtbaar in de Utrechtse samenleving en actief betrokken bij de relevante discussies in onze provincie. Met resultaat. We zien dat steeds meer Utrechters, inwoners en bestuurders, zich verbinden aan onze gezamenlijke missie: het beschermen en ontwikkelen van natuur en erfgoed. Deze positieve trend sterkt ons in ons ambitieuze doel: het realiseren van méér natuur in héél Utrecht.

ONZE STRATEGISCHE KEUZES VOOR DE KOMENDE PERIODE

Om onze ambitie te realiseren moeten we slimme keuzes maken. Onze zes strategische keuzes zijn gebaseerd op het succes van onze bestaande strategie in combinatie met de kansen en mogelijkheden die we zien in onze omgeving en organisatie. Hierbij maken we voortdurend een zorgvuldige afweging tussen ambitie en realisme. We realiseren ons terdege dat we voor de grote opgave veel draagvlak en steun nodig hebben. Maar hebben er veel vertrouwen in dat we deze hebben, houden en verder kunnen vergroten.

ONZE ZES STRATEGISCHE KEUZES:

1. VERDER VERGROTEN VAN NATUUR IN EIGENDOM
2. SPECIFIEKE FOCUS OP DE WESTKANT VAN UTRECHT
3. ACTIEF ONTWIKKELEN VAN (NIEUWE) NATUUR NAAST NATUURBEHEER
4. BLIJVENDE FOCUS OP DUURZAAM ERFGOEDBEHEER
5. INSPIREREN, VERBINDEN EN POSITIE PAKKEN
6. VERDER UITBOUWEN VAN EEN TOEKOMSTBESTENDIGE ORGANISATIE

1 VERDER VERGROTEN VAN NATUUR IN EIGENDOM

We geloven in eigendom als de ultieme manier van bescherming en ontwikkeling. Deze aanpak wordt ons ook gegund door onze omgeving omdat men weet dat natuur en erfgoed bij ons in goede handen zijn. Wij verwerven eigendom van overheden, van (buur)organisaties, van ondernemers zoals boeren, van particulieren en via nalatenschappen. Daar zijn we zeer dankbaar voor.

Voor de komende jaren zetten we opnieuw in op een aanzienlijke groei van ons beschermde eigendom. We streven naar een toename van 100 hectare per jaar tot in totaal ca. 6.300 hectare in 2028. We kijken hierbij naar alle mogelijkheden: het kopen van bestaande waardevolle natuur, het kopen van (naastgelegen) gronden die ervoor zorgen dat onze bestaande natuur robuuster kan worden of die de mogelijkheid geeft om natuurgebieden met elkaar te verbinden, én het kopen van gebieden die de potentie hebben om nieuwe natuur te ontwikkelen (zie hieronder).

2 SPECIFIEKE FOCUS OP DE WESTKANT VAN UTRECHT

De westkant van Utrecht kent op dit moment minder natuur dan de oostkant. De opgaves in het veenweidegebied zijn groot en complex en kunnen niet los van elkaar worden bekeken omdat ze onderdeel zijn van één landschappelijk systeem. Bodemdaling, waterbeheer, klimaatdoelen, biodiversiteit en de transitie van de landbouw vragen om een integrale aanpak, gericht op systeemherstel en ‘nature based solutions’.

Het Utrechts Landschap wil en kan een belangrijke rol spelen in deze transitie. Wij verkennen actief de mogelijkheden daarvoor, inclusief grondverwerving en samenwerking met lokale, natuur-inclusieve boeren of boeren die hun bedrijfsvoering natuur-inclusief willen maken. Zo zetten we bijvoorbeeld samen met lokale boeren in op een extensievere bedrijfsvoering en een optimaal beheer ten gunste van weidevogels en bloemrijke graslanden. Ook werken we samen aan een gezondere bodem en meer en schoon water door mestgebruik te beperken en plas-dras percelen te ontwikkelen. Onze focus ligt op de regio’s rondom Vianen, Woerden en Harmelen, omdat we de omgeving en de dynamieken hier goed kennen.

◁ Plasdraspomp voor weidevogels

3 ACTIEF ONTWIKKELEN VAN (NIEUWE) NATUUR NAAST NATUURBEHEER

Ons natuurbeheer vindt plaats op basis van hoogwaardige beheerplannen en kwaliteitstoetsen. Alles is hierbij gericht op het in stand houden en verbeteren van de bestaande kwaliteit van de natuur.

Bestaande natuur behouden is al een hele klus. De kwaliteit ervan verhogen is een nog grotere uitdaging. Hier zetten we nadrukkelijk wel op in. Belangrijk hierbij is het voortdurend (mee) bewegen met (klimaat)veranderingen. Zo volgen we bijvoorbeeld de ontwikkeling van het bosreservaat Breeveen op de voet, zodat we leren van natuurlijke bosverjonging. Ook voeren we proeven uit met het verbeteren van bosbodems om te kijken of bomen daarmee beter bestand zijn tegen langere periodes van droogte. Waar mogelijk voeren we projecten uit ter verbetering van bodems en de beschikbaarheid van water.

Voor de komende periode willen we bij het aankopen van gebieden meer inzetten op het creëren van nieuwe natuur als onderdeel van de transitie van een gebied. We zien mogelijkheden om gebieden waar intensieve landbouw plaatsvindt om te vormen naar een paradijs voor weidevogels of naar biodiverse ooibossen. We realiseren ons dat dit lange en kostbare trajecten zijn. We nemen de tijd, bouwen relaties zorgvuldig op en gaan nieuwe samenwerkingen aan. Het toekomstperspectief is zo veelbelovend dat we erop rekenen financiële steun te vinden.

▽ Bosreservaat Breeveen

▷ Om vergrassing van het heideterrein op Breeveen terug te dringen, werd een gecontroleerde, kleinschalige beheerbrand uitgevoerd

4 BLIJVENDE FOCUS OP DUURZAAM ERFGOEDBEHEER

Erfgoed is onlosmakelijk verbonden met Utrecht en de Utrechtse natuur. Dit erfgoed kan 'steen' zijn, zoals molens en monumenten of 'groen', zoals grafheuvels en landgoederen. Maar het kan ook niet tastbaar zijn, bijvoorbeeld oude ambachten, verhalen en gewoonten. Utrechts Landschap beheert honderden historische gebouwen en bouwwerken, waaronder een kasteel, militair erfgoed en een steenfabriek. Dit erfgoed houden we in stand en verbeteren we waar nodig. We verduurzamen onze gebouwen en verbinden ze aan het landschap en de natuur.

De bestemming van ons erfgoed is gericht op gezonde exploitatie – *werkelijk gebruik doet werkelijk leven*. Om die reden is een deel van onze gebouwen verhuurd en een deel in erfpacht uitgegeven. In de beleidsnotitie 'Erfgoed voor de eeuwigheid' en in onze beheerplannen geven we telkens aan welke keuzes we maken om tot een optimale bescherming van natuur, erfgoed en cultuurhistorie te komen. Dit doen we altijd in samenhang en in de eigendom specifieke context. Ons beleid is gericht op het vermijden van restauraties en grote ingrepen. Indien ingrepen of extra voorzieningen toch nodig zijn, worden die zoveel mogelijk ingepast met behoud van bestaande elementen en met zo min mogelijk schade. Aanpassingen zijn reversibel, zodat toekomstige generaties nog andere keuzes kunnen maken.

◁ Vrijwillig molenaar Marloes aan het werk op de Kockengense Molen

△ Jaaropening vrijwilligers

Een aantal specifieke zaken waaraan we (gaan) werken met betrekking tot de aankoop, beheer en ontwikkeling van natuur & erfgoed:

- Proactief onderzoeken van de mogelijkheden tot aankoop van (potentieel nieuwe) natuur aan de westkant van Utrecht.
- Opstellen van een nieuwe beheervisie voor onze natuurgebieden met specifieke aandacht voor de invloed van klimaatverandering en openstelling (in combinatie met zonering).
- Samen met onze pachters werken aan een zo hoog mogelijke natuurkwaliteit en de daarbij horende gesloten ketens.
- Zorgdragen dat circulair terreinbeheer overal de standaard is.
- Onze 23 molens (weer) draaiend krijgen.

5 INSPIREREN, VERBINDEN EN POSITIE PAKKEN

Om bovenstaande doelen te realiseren is het van cruciaal belang dat we de voor ons relevante doelgroepen bereiken, activeren en verbinden aan onze organisatie en onze boodschap. Ons manifest speelt daarbij een belangrijke rol.

Stakeholders hopen we nog verder en nog sterker te inspireren en te beïnvloeden voor méér natuur in heel Utrecht. Onze concrete ambitie voor de komende periode is dat onze natuurvisie 2050, De Pracht van Utrecht, doorwerkt in de gebieds- en omgevingsplannen van de provincie en gemeenten en gebruikt wordt bij de beoordeling van vergunningsaanvragen. Onze mensen, medewerkers én vrijwilligers, zijn hierbij onze motor. Door hen te motiveren om onze verhalen nog breder en actiever te vertellen zijn zij ambassadeurs op alle plekken in ons netwerk.

▽ Overhandiging rapport stikstofgevoeligheid op de Utrechtse Heuvelrug vergeleken met de Veluwe

Beschermers, Bedrijfsvrienden en andere fondsen zijn voor ons cruciaal. Niet alleen financieel maar ook voor het brede draagvlak voor onze boodschap en de positie / stem van de natuur. De komende periode willen we het aantal Beschermers verdubbelen ten opzichte van 2022 naar 60.000 Beschermers. Dit is een ambitieus doel, maar we weten dat dit mogelijk is. Daarbij willen we de groep Beschermers verjongen zonder de oudere doelgroep van ons te vervreemden. Onze huidige Beschermers wonen met name in dorpen rondom de steden. Specifiek gaan we daarom de bewoners van de steden aanspreken op hun steun voor waardevolle natuur in het buitengebied.

Om dit te bereiken zetten we in op het verder vergroten van onze naamsbekendheid en het versterken van ons imago. Hierbij is het belangrijk dat alle Utrechters, in de steden en in de dorpen, weten wie we zijn, maar ook waar we voor staan en gaan. We voeren een scherper ‘kanalenbeleid’ (bijvoorbeeld met meer online zichtbaarheid) en een duidelijke communicatiekalender gevuld met inspirerende thema’s passend bij de doelgroep en ons manifeste verhaal. We moderniseren onze bezoekerscentra om bewoners ook daar nog beter te informeren en inspireren.

▽ Boswachter Maarten vertelt een inspirerend verhaal

▽ Kinderexpeditie met boswachter Alex in Lunenburgerwaard

En *last but not least* de vrijwilligers. Vrijwilligers zijn mede het gezicht van Utrechts Landschap, verzetten bergen werk, zorgen met hun initiatieven voor leven in de brouwerij en maken bezoekers enthousiast. Van molenaar, schipper, beheer-vrijwilliger en gids, tot gastheer/-vrouw en toezichthouder: ze zijn onmisbaar.

Op dit moment zijn er ruim 700 vrijwilligers bij Utrechts Landschap actief. De komende periode willen we werken aan het versterken van de kwaliteit en ondersteuning van deze groep. Dit doen we onder andere door het ontwikkelen van specifieke leerlijnen, zodat onze vrijwilligers goed opgeleid en met de juiste uitrusting aan de slag kunnen.

▽ Vrijwilligers op landgoed Heidestein

Een aantal specifieke zaken waaraan we (gaan) werken met betrekking tot inspireren, verbinden en positie pakken:

- Actief stakeholdermanagement: zorgen dat we alle stakeholders kennen, hen op belangrijke momenten proactief en gecoördineerd benaderen en zorgdragen dat we verschillende belangen altijd goed meewegen.
- Versterken van de agenda met de samenwerkende Oostbroekorganisaties voor meer impact (bijvoorbeeld gezamenlijke inspraak)
- Upgraden van onze bezoekerscentra, als poort naar onze gebieden en de harten van onze bezoekers.
- Aanscherpen van onze communicatiestrategie, mediabeleid en middelenmix. Onderdeel hiervan is het actief gebruik van ons manifest met aansprekende voorbeelden.
- Extra inzet op ledenwerfcampagnes, werving van donoren en nalatenschappen.

6 BOUWEN AAN EEN TOEKOMST-BESTENDIGE ORGANISATIE

Uiteindelijk maken onze mensen het verschil! We zijn een ‘platte organisatie’ waarin medewerkers een grote eigen verantwoordelijkheid hebben. Zij zijn immers de deskundigen op hun gebied. De bijdrage van iedereen is wezenlijk voor het behalen van onze doelen: we doen het samen.

Om onze mensen te ‘binden & boeien’ blijven we veel aandacht schenken aan communicatie, creativiteit, samenwerking en persoonlijke ontwikkeling. We zetten in op het communicatiever maken van al onze mensen om, op hun manier en in hun werkzaamheden, ons verhaal mede naar buiten te brengen. Maar ook om ervaringen van buiten naar binnen te brengen. We geloven er sterk in dat dit niet alleen nuttig maar ook enorm inspirerend is voor iedereen.

We willen ook graag dat iedereen alert blijft op kansen om onze doelen te bereiken of zaken net iets slimmer te doen. We willen niet innoveren om het innoveren, maar creativiteit in de hele organisatie stimuleren om zaken waar nodig anders te bekijken of aan te pakken.

We blijven met elkaar volop aan de slag met onze ‘verduurzaming 2.0’. Dit betekent dat we naast communicatie en creativiteit ook duurzaamheid in de haarvaten van onze organisatie brengen.

◁ Regiohoofd Anne geeft rondleiding in Heidetuin aan Bedrijfsvrienden (boven), Dag van de Jaarplannen (onder)

We maken plannen voor het verduurzamen van ons erfgoed, maar bijvoorbeeld ook voor lange termijn relaties met duurzame leveranciers en Bedrijfsvrienden.

Dit alles kan niet zonder het houden van de juiste balans in onze financiën. Dit blijft een punt van voortdurende aandacht. We bevinden ons in een positieve positie, maar omgevingsfactoren als de huidige hoge inflatie maakt dat we ons zeer bewust zijn van mogelijke veranderingen. We verkennen actief financiële scenario’s voor mogelijk zwaarder weer en blijven aan kwaliteit altijd afwegen tegen soberheid en doelmatigheid.

▽ Zonnepanelen op shelter op Park Vliegbasis Soesterberg

Een aantal specifieke zaken waaraan we (gaan) werken met betrekking tot een toekomstbestendige organisatie:

- Gebruik van nieuwsflitsen om elkaar goed en laagdrempelig te informeren
- Leren en inzetten van storytelling door de hele organisatie
- Herijken van de personeelscyclus met (nog meer) aandacht voor persoonlijke ontwikkeling
- Opzetten van de Utrechts Landschap Academy en voortzetten van het ULLab (UtrechtsLandschapLaboratorium) voor persoonlijke en organisatieontwikkeling
- Uitwerken van generatiebeleid
- Zorgdragen voor een toekomstbestendig ‘geef-piramide’ (de juiste verhoudingen tussen de verschillende bronnen van inkomsten), waaronder blijven kijken naar actuele subsidiemogelijkheden en mogelijke nieuwe verdienmodellen
- Doorrekenen en actief managen van de kosten & baten van het werven van nieuwe Beschermers

TOT SLOT – OP WEG NAAR ONZE DROOM

Dit plan gaat over urgentie, maar ook over ambitie en optimisme! Wij geloven dat een mooi landschap, met rijke natuur en cultureel erfgoed, onmisbaar is voor de Utrechtse samenleving en zien dat steeds meer mensen dit ook zo ervaren. We geloven echter ook dat we de positie van de natuur met elkaar actief moeten uitdragen en beschermen. Dat doen we op een manier die bij ons past en waarmee we resultaat behalen: altijd werkend vanuit deskundigheid en in verbinding met onze omgeving. Waar nodig slim en moedig opererend. Om daarmee toonaangevend te zijn in de beweging voor meer natuur.

In onze toekomstdroom is Utrecht een provincie met daarin één groot en robuust netwerk van met elkaar verbonden natuurgebieden. Met een parelsnoer van riviernatuur dat zich aaneenrijgt langs de Nederrijn en op slimme plekken is verbonden met de Utrechtse Heuvelrug. Met heideterreinen op diezelfde Utrechts Heuvelrug, die door corridors zijn verbonden waarbij waardevolle bossen en akkers behouden blijven. En met een waardevol veenweidegebied met uitgebreid leefgebied voor weidevogels vol bloemrijke graslanden. Een provincie waar de zeearend en otter zich thuis voelen én talrijke zandbijen, dagvlinders en boktorren aangeven dat de natuurkwaliteit op topniveau is. En een provincie waar mensen bewust genieten van alles wat natuur en erfgoed te bieden hebben.

Scan de QR-code voor de video over ons manifest voor meer natuur

▽ De Blauwe Kamer

BIJLAGE: AANVULLENDE INFORMATIE OVER DE CONTEXT BIJ ONZE KEUZES

Net als in de rest van Nederland hebben we in Utrecht te maken met de invloed van klimaatverandering, de stikstofproblematiek en de achteruitgang van de kwaliteit van landschap, milieu (bodem, water) en biodiversiteit. Landelijke en provinciale opgaves als de transitie van het landelijk gebied en de landbouw, en herstel van water en bodem vormen belangrijke uitdagingen.

Daarbij komen de demografische ontwikkelingen in Utrecht, met opgaves rond woningbouw, mobiliteit en verstedelijking en de sterk groeiende vraag naar recreatiemogelijkheden in de natuur. Een concrete ontwikkeling die al is ingezet in dit kader is het provinciale programma “Groen Groeit Mee” waarbij wordt ingezet op het ‘plussen” op het tekort aan recreatief groen. Hiermee kan de druk op (sommige) natuurgebieden afnemen. Ook de provinciale Bossenstrategie met als opgave 1.500 ha nieuw bos werkt hier positief aan mee.

Op allerlei terreinen en tafels wordt continu met elkaar nagedacht over het Utrecht van de toekomst. Over het vinden en houden van de juiste balans tussen de verschillende opgaves in de provincie en het maken van de keuzes die daarvoor nodig zijn.

▷ Scholeksters (boven), Plantage Willem III (onder)

Utrechts Landschap pakt hierbij een uitgesproken rol. We ontwikkelen visies en plannen en bewaken gemaakte afspraken waarbij we het niet nalaten te acteren bij potentiële aantasting. Op ons initiatief stelden de samenwerkende Utrechtse natuurorganisaties de ‘Natuurvisie 2050 – Utrecht, de Pracht van Utrecht’ op. In deze natuurvisie schetsen we een toekomstbeeld voor de Utrechtse natuur gebaseerd op landschapsecologisch systeemherstel. We hopen dat de visie gaat dienen als inspirerend document voor natuur- en gerelateerde opgaven in onze provincie.

Voor erfgoed sluiten we aan bij een ontwikkelingsgerichte benadering, passend in de lange ontwerptraditie binnen onze provincie. We werken volgens de ‘restauratieladder’ zoals ontwikkeld door de ERM. Het in stand houden van (monumentale, landschappelijke of natuur) waarden door middel van goed onderhoud en duurzaam beheer staan hierbij voorop. Bij alle ingrepen houden we rekening met deze waarden en de geschiedenis en leggen we vast welke afwegingen er worden gemaakt.

Uit allerlei onderzoeken én uit onze eigen ervaringen zien we dat burgers vaker bewuste keuzes maken en het behoud van natuur en erfgoed belangrijker zijn gaan vinden. De achter ons liggende periode waarin we ‘gedwongen’ door corona onze eigen omgeving beter leerden kennen heeft hier zeker aan bijgedragen. Dit willen we vasthouden en verder stimuleren.

Uit recent onderzoek blijkt dat ruim de helft van de Utrechters ons kent en dat een overgrote meerderheid hiervan ons werk (zeer) belangrijk vindt. Het aandeel ‘zeer’ belangrijk is daarbij gestegen ten opzichte van de vorige meting in 2020. Als Utrechts Landschap worden we gezien als dichtbij, betrokken en educatief.

Wat ons betreft mogen en moeten de cijfers qua bekendheid en (actieve) betrokkenheid bij onze doelen nog verder omhoog. Dit willen we doen door onze zichtbaarheid als ‘leidende organisatie’ verder invulling te geven op plekken waar we het verschil kunnen maken. Aan de bestuurstafels, maar zeker ook in de directe omgeving van de Utrechters.

▽ Toekomstbeeld: Bos langs Kromme Rijn & Oude Rijn

▷ Onderhoudswerkzaamheden molen (boven), Koniks in de Blauwe Kamer (onder)

DE OVERGROTE MEERDERHEID VAN DE UTRECHTERS VINDT HET WERK VAN UTRECHTS LANDSCHAP (ZEER) BELANGRIJK

BELANG WERK UTRECHTS LANDSCHAP (%)

BEZOEK UTRECHTS LANDSCHAP - AFGELOPEN 12 MAANDEN (%)

NATUURGEBIEDEN:

MOLENS EN LANDGOEDEREN:

△ Uit het rapport Naamsbekendheid- en imago-onderzoek in de provincie Utrecht door DirectResearch

Foto's: Renk Ruiter, André Russcher, Dick Jeukens, Herman van den Bijtel, Tahar Haouachi, Utrechts Landschap

Utrechts Landschap

Bezoekadres
Landgoed Oostbroek
Bunnikseweg 39
3732 HV De Bilt

Postadres
Utrechts Landschap
Postbus 121
3730 AC De Bilt

Telefoon
030 - 22 05 555
IBAN
NL27 RABO 0102 0710 20

Aangesloten bij LandschappenNL,
het samenwerkingsverband van de
12 provinciale Landschappen

Algemeen Nut Beogende Instelling ANBI

CBF ERKEND GOED DOEL

www.utrechtslandschap.nl